

Privatizace operací na udržení míru

OLDŘICH BUREŠ

Privatising Peacekeeping

Abstract: This article offers a comprehensive analysis of the perils and benefits of peacekeeping privatisation by approaching two key questions. Firstly, can private military companies (PMCs) take on peacekeeping functions consistent with the UN Charter's primary objective "to save future generations from the scourge of war"? And secondly, is peacekeeping privatisation really an option for bridging the UN's peacekeeping capabilities-expectations gap? PMCs' past performances here offer no clear-cut answers for the first question. Critics have doubted their cost-effectiveness, accountability and legitimacy, while proponents have argued their cost-effectiveness, feasibility and professionalism over their UN and/or regional counterparts. On the second question, PMCs possess many capabilities necessary for peacekeeping operations that the UN often lacks. Yet the question remains how far privatisation should extend, with the danger of it going too far too fast, causing PMC peacekeeping to become a substitute for, rather than an enhancement of, UN action.

Key words: peacekeeping, private military companies, United Nations, privatisation, outsourcing.

Soukromé vojenské společnosti (dále jen SVS) představují jeden z nejrychleji se rozvíjejících sektorů globální ekonomiky posledních několika let. Dnes již dobře zdokumentované masivní využití různých soukromých vojenských a bezpečnostních společností v Iráku, kde v různých funkcích již skoro tři roky působí více než 20 000 jejich zaměstnanců, je pouhou špičkou masivního ledovce privatizace bezpečnosti. Soukromé společnosti v současné době dodávají tělesné strážce pro prezidenta Afghánistánu, piloty pro ozbrojená průzkumná letadla a bojové helikoptéry, dohlížející nad vykořeněním pěstování drog v Kolumbii, poradce pro reorganizaci ozbrojených sil v Nigérii, v Bulharsku a na Tchaj-wanu, a dokonce i operační pracovníky pro obsluhu informačních a komunikačních systémů v *U.S. Northern Command* v Coloradu, které je odpovědné za koordinaci reakcí na všechny útoky na Spojené státy americké. Někteří zasvěcení pozorovatelé se proto domnívají, že fenomén privatizace bezpečnosti již možná dosáhl bodu, kdy není možný návrat; ani americká armáda by dnes totiž zřejmě nebyla schopna vést mnohé operace bez soukromých vojenských společností (Traynor, 2003).

Jednou z nejnovějších akvizic SVS je nabídka služeb v oblasti peacekeepingu.¹ Vzhledem k existenci dlouhodobé „*neskutečné propasti mezi rozhodnutími Rady bezpečnosti, vůlí vykonávat tato rozhodnutí a prostředky, které mají k dispozici velitelé mírových operací v terénu*“,² nejde o žádné velké překvapení. SVS pouze pružně reagují na zvýšenou poptávku po jistých bezpečnostních službách rozšířením své stávající nabídky. Podobně jako v ostatních oblastech jejich působení však u mnohých již samotná myšlenka privatizace peacekeepingu vyvolává obavy a nejistotu. Cílem této studie je proto poskytnout komplexní analýzu výhod i nevýhod využívání služeb SVS v oblasti peacekeepingu. Konkrétně se pokusí nabídnout odpověď na následující otázky: Za prvé, jsou SVS schopné vykonávat některé z mnoha funkcí mezinárodních mírových operací takovým způsobem, aby byly v souladu s primárním cílem OSN „*uchránit budoucí generace od metly války?*“ (Charta Organizace spojených národů..., preambule, 1973.) Za druhé, představuje priva-

tizace peacekeepingu skutečnou alternativu pro zacelení stávající propasti mezi očekáváními a schopnostmi mírových misí OSN?

Studie je rozdělena do šesti částí. První z nich se věnuje definičním dilematům, která komplikují výzkum SVS. Druhá část rekapituluje poznatky tří nedávných analýz, které zkoumaly možnosti využití SVS v mírových operacích. Třetí část nabízí analýzu širokého spektra aktivit SVS od konce studené války, přičemž hlavní pozornost je (již ve čtvrté části studie) věnována příkladům z jejich dosavadní činnosti v mírových operacích. Tato analýza ukazuje, že v posledním desetiletí byly SVS najímány nejen vládami mnohých států, nýbrž i významnými nevládními (NGOs) a vládními (IGOs) organizacemi, včetně OSN. Srovnání skutečně realizovaných služeb SVS s funkcemi v současné době obvykle plněnými mírovými operacemi OSN navíc odhaluje jistou míru jejich překrytí, z čehož lze usuzovat, že několik existujících SVS je skutečně schopno vykonávat některé peacekeepingové funkce. V páté části studie se proto snažím zjistit, zda jsou SVS schopny tyto funkce vykonávat takovým způsobem, aby byly v souladu s primárními cíli OSN. Poněvadž v soudobé literatuře neexistuje konsenzus ohledně kritérií, která jsou nejvhodnější pro hodnocení úspěšnosti mírových operací, provádím analýzu doposud formulovaných argumentů pro (zejména dostupnost, profesionalita a nižší náklady) a proti (zejména otázky ohledně rentability, odpovědnosti a legitimacy) použití SVS v oblasti peacekeepingu.

Poslední část nabízí úvahu o možnostech využití služeb SVS v krátkodobém, střednědobém a dlouhodobém horizontu pro zacelení stávající propasti mezi očekáváními a schopnostmi mírových misí OSN. Výsledky této studie naznačují, že dokud potrvá současná situace, kdy často existuje pouze volba mezi peacekeepingem SVS a vůbec žádným peacekeepingem, nelze využití SVS *a priori* odmítat z ideologických nebo mravních důvodů. Potenciální negativní stránky využití SVS je však nutné ošetřit ještě před masivní privatizací peacekeepingu (a bezpečnosti obecně). Zvláště je třeba stanovit soubor jasně definovaných a sankcionovatelných mechanismů pro monitoring a kontrolu odpovědnosti, průhlednosti a efektivnosti fungování SVS. Vzhledem k tomu, že žádný z těchto mechanismů v současné době není k dispozici, v krátkodobé perspektivě by vlády členských států OSN měly být dvojnásob opatrné při využívání služeb SVS. Ve střednědobé a dlouhodobé perspektivě by se pak měly soustředit na uskutečnění takových opatření, která by jednou provždy odstranila současnou nutnost volby mezi využitím služeb SVS a nečinností. Vzhledem k samotné podstatě outsourcingu totiž hrozí nebezpečí, že namísto lákavé alternativy pro zacelení propasti mezi schopnostmi a očekáváními mírových operací OSN privatizace peacekeepingu v dlouhodobém časovém horizontu přispěje spíše k jejímu dalšímu rozšíření.

CO JSOU SOUKROMÉ VOJENSKÉ SPOLEČNOSTI?

Ačkoli jsou soukromé společnosti spojené s vedením válek po staletí, neexistuje doposud žádná všeobecně přijímaná definice žoldněrství ani konsenzus o právním postavení žoldněřů v mezinárodním humanitárním právu. Lze však jmenovat tři široce uznávaná kritéria, která jsou tradičně užívána pro potřeby definování žoldněřů:

- 1) jsou cizí konfliktu;
- 2) jsou primárně motivováni touhou po soukromém zisku;
- 3) účastní se přímo boje.

Tato kritéria jsou však již na první pohled značně nejasná. Gerry Cleaver například uvádí, že zatímco „*žoldněř je jistě někdo, kdo bojuje ve válce pro peníze*“, stejné kritérium by mohlo „*také být aplikováno na všechny profesionální vojáky a kdejaký mravokárce by tak mohl argumentovat, že všechny profesionální vojáky můžeme považovat za žoldněře svého druhu*“ (Cleaver, 2000, s. 132). Jak tedy trefně poznamenala Ingrid Detterová, největší potíž s těmito tradičními kritérii spočívá v tom, „*kdo rozhodne, co motivuje člověka*“ (Detter, 2000, s. 147).

Mnoho SVS, které se objevily v devadesátých letech minulého století, splňuje většinu, nebo dokonce všechna tradiční definiční kritéria. Většina expertů nicméně tvrdí, že současné SVS vykazují několik dalších „moderních“ charakteristických rysů, jež je odlišují od jejich starších předchůdců. Steven Brayton například uvádí, že většina současných soukromých vojenských společností:

- 1) zřetelně prezentuje podnikatelské image;
- 2) otevřeně obhájí a propaguje svou užitečnost a profesionalitu;
- 3) využívá mezinárodně přijímaných právních a finančních nástrojů pro realizaci svých transakcí;
- 4) podporuje jen mezinárodně uznané vlády (Brayton, 2002, s. 305).

Někteří analytici navíc zdůrazňují nutnost oddělit kategorii tzv. soukromých bezpečnostních společností (dále jen SBS). Poukazují, že SBS jsou entity, které poskytují pouze hlídače budov a/nebo zajišťují bezpečnostní systémy proti tzv. „slušným obyčejným zločinům“ typu vloupání, odcizení automobilu a podobně (Aning, 2001; Cleaver, 2000; Musah, 2002; Shearer, 1998). Poněvadž v konfliktních oblastech se rozdíl mezi SVS a SBS často stává poněkud nejasným, používám v této studii pouze termín soukromé vojenské společnosti a jemu korespondující zkratku SVS.

Vzhledem k tomu, že značná část současné diskuze vztahující se k použití SVS je soustředěna na otázku, zda by tyto společnosti měly být vnímány jako novodobí žoldnéři, je nezbytné prozkoumat různé definice pojmu žoldněřství užívané v soudobém mezinárodním právu. Doposud bylo učiněno několik pokusů o definici žoldněřství, nicméně žádný z nich nebyl zcela úspěšný. Pro ilustraci uvádím tři nejdůležitější konvence mezinárodního práva: *Convention for the Elimination of Mercenarism in Africa* od Organizace africké jednoty (OAJ) z roku 1979; článek 47 I. *dotatkového protokolu Ženevských úmluv* z roku 1977; *International Convention against the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries* z roku 1989.

Podle *Convention for the Elimination of Mercenarism in Africa* je žoldněřem každý, kdo není občanem státu, proti němuž jsou jeho činy vedeny, a kdo je zaměstnaný, najatý anebo vědomě spojený s osobou, se skupinou nebo s organizací, jejímž cílem je:

- a) svrhnout silou zbraní nebo jakýmkoli jinými prostředky vládu daného členu OAJ,
- b) podkopávat nezávislost, územní celistvost nebo normální fungování institucí daného státu,
- c) blokovat jakýmkoli prostředky aktivity kteréhokoli národně osvobozenického hnutí uznaného OAJ.

Konvence dále uvádí, že „zločin žoldněřství“ je spáchán všemi jednotlivci a/nebo skupinami, které pomáhají, spoluúčastní se a/nebo praktikují žoldněřství, a zavazuje všechny její signatáře k využití všech dostupných prostředků k vykořenění žoldněřské aktivity v Africe (Geldenhuys, 2002, s. 17).

V odborné literatuře lze vysledovat konsenzus, že členské státy OAJ definovaly žoldněřství velmi specifickým způsobem, který je výslovně zaměřen na jejich vlastní problémy s aktivitami žoldněřů (Kwakwa, 1990, s. 84). Studie britského Ministerstva zahraničí například poukazuje na to, že definice OAJ by nezahrnula zaměstnance nechvalně známých *Executive Outcomes* (bývalá jihoafrická SVS) v Sierra Leone a v Angole ani nikoho, kdo pracuje pro vládu uznanou OAJ (*The Foreign and Commonwealth Office*, 2002, s. 4).

Článek 47 I. *dotatkového protokolu k Ženevským konvencím* definuje pojem žoldněř následovně:

- a) je najat v dané lokalitě nebo v zahraničí přímo za účelem boje v ozbrojeném konfliktu;
- b) skutečně se přímo účastní bojů;
- c) je motivován účastnit se bojů zejména touhou po soukromém zisku a stranou nebo jménem strany účastnící se konfliktu jsou mu slíbeny materiální kompenzace podstatně větší než ta, která je slíbena či vyplácena účastníkům konfliktu v podobných hodnotách a funkcích z řad ozbrojených složek této strany;

- d) není občanem strany účastníci se konfliktu ani obyvatelem teritoria kontrolovaného stranou konfliktu;
- e) není členem ozbrojených sil strany účastníci se konfliktu;
- f) nebyl vyslán státem, který není účastníkem konfliktu, na oficiální cestu jako člen ozbrojených sil.

Je důležité poznamenat, že tato definice je kumulativní; žoldněř je tedy definován jako někdo, na koho lze aplikovat *všechno* výše uvedené. Z tohoto důvodu, ačkoli poskytuje nejpoužívanější právní definici žoldněřství, je článek 47 natolik úzký, že ve skutečnosti jen těžko bude někdo někdy takto definován. Jak podotkl jeden právní expert, „každý žoldněř, který sám sebe není schopen vyloučit z této definice, si zaslouží být zastřelen – a jeho právník s ním“ (Geofrey Best, citováno dle Kwakwa, 1990, s. 73–74).

International Convention against the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries vychází z článku 47, ale její definiční rozsah je mnohem širší. Někteří právní experti uvádějí, že pokrývá „dokonce i žoldněře vně rámce ozbrojeného konfliktu“ (Kwakwa, 1990, s. 85). Konvence žoldněře totiž definuje nejen jako jedince, který splňuje kritéria a) až e) článku 47, nýbrž uvádí, že žoldněřem je také jedinec, jenž v každé jiné situaci:

- a) je najat na místě nebo v zahraničí za konkrétním účelem účasti ve smluveném aktu násilí zaměřeném na:
  - svržení vlády nebo jiné podryvání ústavního pořádku státu;
  - nebo podryvání územní celistvosti státu;
- b) je motivován účastnit se v této činnosti zejména touhou po významném soukromém zisku a je pobízen slibem nebo vyplacením materiální kompenzace;
- c) není ani občanem, ani obyvatelem státu, proti němuž je bojová činnost zaměřena;
- d) nebyl poslán žádným státem na oficiální pracovní cestu;
- e) není členem ozbrojených sil státu, na jehož teritoriu je tato činnost vyvíjena.

Toto definiční rozšíření mělo za cíl ukončit diskuze o tom, zda článek 47 platí pouze pro mezistátní konflikty a pro války národního osvobození, což by znamenalo, že vnitrostátní konflikty zůstávají mimo rámec jeho ustanovení (Clever, 2000, s. 132). Vzhledem ke skutečnosti, že většina současných konfliktů je vnitrostátního charakteru (Eriksson – Wallenstein, 2004), poskytuje konvence poměrně významné definiční objasnění. Konvence však vstoupila v platnost až v říjnu 2001, tedy plných dvanáct let poté, kdy byla sepsána, a to i přesto, že vyžadovala pouze 22 ratifikací členských států OSN, aby se stala součástí mezinárodního práva (United Nations, 2004). Navíc je závazná pouze pro ty státy, které ji již ratifikovaly (Kwakwa, 1990, s. 85), což doposud učinilo pouhých 25 států, přičemž žádný z pěti stálých členů Rady bezpečnosti OSN k této konvenci zatím ani nepřistoupil (United Nations, 2004).

MOŽNÉ ROLE SOUKROMÝCH VOJENSKÝCH SPOLEČNOSTÍ V MÍROVÝCH OPERACÍCH

Role, které soukromé vojenské společnosti mohou v současných konfliktech sehrávat, již zkoumalo několik studií a jejich autoři navrhli různé možnosti pro regulaci činnosti SVS. Doposud však pouze tři studie – tzv. „Green paper“ britského Ministerstva zahraničí (*The Foreign and Commonwealth Office, 2002*), analýza *Refugees International* (Gantz, 2003) a pro OSN určená iniciativa *Global Security Partnership Project* (Fidler, 2003) – přímo zkoumaly možnosti outsourcingu některých ze stále komplexnějších funkcí mezinárodních mírových operací. Ačkoli se tyto studie významně liší ve svém rozsahu i kvalitě, všechny navrhují, aby se o využití SVS vážně uvažovalo.

Britská studie *Soukromé vojenské společnosti: Možnosti pro regulaci* uvádí, že by „důvěryhodné“ SVS mohly být najímány na plnění mezinárodních peacekeepingových povinností, a navrhuje jejich regulaci na národní úrovni. Tato regulace by zejména měla umožnit rozlišit důvěryhodné SVS od pochybných, povzbudit a podporovat ty prvé a – co

možná nejvíce – eliminovat ty druhé. Konkrétně studie shrnuje potenciální rizika a výhody následujících možností pro regulaci SVS registrovaných ve Velké Británii:

- a) zákaz vojenské činnosti v zahraničí,
- b) zákaz nábora pro vojenské činnosti v zahraničí,
- c) licenční režim pro soukromé vojenské služby,
- d) registrace a oznámení,
- e) obecná licence pro činnost SVS,
- f) samoregulace – dobrovolný kodex dobrého chování.

Sama o sobě však tato studie žádné konkrétní doporučení nenabízí a britské Ministerstvo zahraničí zdůrazňuje, že její obsah má být chápan spíše jako „*podnět k zamyšlení a k diskuzi*“ (*The Foreign and Commonwealth Office, 2002, s. 44*).

Peter H. Gantz, autor studie *Role soukromého sektoru v oblasti peacekeepingu a peace-enforcementu (The Private Sector's Role in Peacekeeping and Peace Enforcement)*, vypracované pro NGO *Refugees International (Gantz, 2003)*, začíná ožehavou otázkou: „*Co by svět dělal, kdyby se stala další Rwanda?*“ Sám si odpovídá, že nikdo na tuto otázku bohužel dodnes neumí uspokojivě odpovědět. Aby totiž bylo možné předcházet dalším genocidám, musí nejprve dojít k nápravě mnoha nedostatků současného systému mírových operací OSN, zejména pokud se týká jeho nízké kapacity. Ačkoli podle Gantze „*privatizace peacekeepingu není žádný všelék*“, najímání soukromých společností je jedním z možných způsobů, jak dosáhnout určitého zlepšení. Uznávajíc, že by soukromé společnosti nebyly potřebné, kdyby OSN měla větší vlastní kapacitu provádět efektivní mírové operace, *Refugees International* přesto doporučuje, aby OSN zvážila „*používání soukromých dodavatelů pro logistickou podporu, za předpokladu existence adekvátního systému pro jejich kontrolu a odpovědnost*“. Studie navíc uvádí, že by OSN mohla výrazně zvýšit efektivnost vojenských jednotek z rozvojových zemí využitím SVS k jejich výcviku pro peacekeeping nebo poskytnutím dopravních a komunikačních služeb (*Gantz, 2003*).

Další návrh na eliminaci nedostatků mírových misí OSN pochází od soukromé skupiny *Global Security Partnership Project* (nedávno přejmenované na *Global Peace and Security Partnership – GPSP*). Podle ní je klíčovým problémem to, že privátní žoldněři, kteří v současné době nabízejí peacekeepingové služby, to dělají „*buď pro peníze, nebo z touhy po dobrodružství, nikoli však ve prospěch mezinárodního společenství*“ (*Fidler, 2003, s. 12*). GPSP proto navrhuje, aby mírové mise byly provozovány soukromou neziskovou společností ustavenou podle anglického práva. Tato společnost by sestavila databázi 5000 zkušených vojáků ochotných pracovat pro OSN za běžný denní plat, přičemž zhruba dvě stovky z nich by mohly být nasazeny okamžitě na hašení akutních konfliktních požárů. Ačkoli dvě stě se zdá být dost malý počet,³ GPSP je přesvědčena o tom, že díky včasnému rozmístění ještě před eskalací krize by i takto malá skupina mohla být oním pověstným jazýčkem na vahách. Rozhodnutí o zásahu by bylo přijímáno správnou radou, složenou z „*respektovaných lidí z celého světa*“, avšak studie neuvádí žádné podrobnosti o tom, jak a kým by členové rady byly vybíráni. Vybavení by bylo pronajaté od soukromé britské společnosti *Repaircraft*.⁴

SLUŽBY POSKYTOVANÉ SOUKROMÝMI VOJENSKÝMI SPOLEČNOSTMI

Zatímco všechny výše uvedené studie upozorňují na několik důležitých problémů a mohou sloužit jako hybné síly k další diskuzi, všechny postrádají zhodnocení schopností SVS vykonávat různé funkce v mírových operacích. Jednu z možností, jak toto zhodnocení provést, představuje analýza všech funkcí, které SVS běžně plnily v minulosti. Umožňuje totiž identifikaci těch funkcí a služeb, které jsou SVS v současnosti skutečně schopné poskytovat. Tyto funkce lze následně porovnat se současnými funkcemi mírových operací OSN, což umožní identifikovat oblasti jejich vzájemného překrytí.

Soukromé vojenské společnosti od konce studené války zažívají zlatou éru své činnosti. Vzhledem ke kontroverzní povaze mnoha operací SVS sice často chybí přesná data, nicméně informovaní pozorovatelé odhadují, že v současné době několik stovek těchto společností operuje ve více než stovce zemí celého světa. Nejdůvěryhodnější veřejně dostupné odhady celkového ročního objemu zakázek jsou v oblasti 100 miliard amerických dolarů,⁵ přičemž při pokračování současného boomu SVS se toto číslo s největší pravděpodobností zdvojnásobí ještě do roku 2010 (*Singer, 2003 a, s. 78–79*).

Většina SVS nabízí široký okruh služeb často zahrnující i peacekeeping. Například americká SVS *Military Professional Resources Incorporated* (MPRI), která se snaží být „nejlepším firemním vojenským expertem na světě“, uvádí o své činnosti následující: „Mezinárodně MPRI poskytuje široký okruh služeb vládě USA a na základě licence vlády USA i několika zahraničním státům. Naše práce se skládá z pomoci ministerstvům obrany při stanovování politik, procedur a strategických plánů, z pomoci ozbrojeným silám při jejich demokratizaci, z práce s armádami za účelem dosažení větší efektivity, hospodárnosti a účinnosti jejich činnosti, práce se zákonodárci za účelem jejich lepší orientace v problematice a z dlouhého seznamu humanitárních a mírových operací po celém světě.“ (*Military Professional Resources Incorporated, 2004*.) Výše zmíněná studie britské vlády však odhalila, že v praxi většina SVS doposud poskytovala většinu svých služeb pouze v následujících třech oblastech: 1) bojová podpora, 2) logistika, zásobování a výcvik, 3) bezpečnostní služby a ostraha. Všechny tyto obvykle vykonávané funkce SVS jsou uvedeny v tabulce s názvem Skutečně realizované služby soukromých vojenských společností od konce studené války. Druhá tabulka s názvem Funkce mírových operací OSN od konce studené války pak pro potřeby komparace nabízí seznam funkcí, které jsou v současné době běžně vykonávané mírovými operacemi OSN.

**Skutečně realizované služby soukromých vojenských společností
od konce studené války**

<i>Bojová podpora</i>	<i>Logistika, zásobování, výcvik</i>	<i>Bezpečnostní služby a ostraha</i>
Podpora vedení bojových operací	Budování jednotek a jejich výcvik	Osobní ochranka a VIP eskortní služby
Obsluha a údržba sofistikovaných zbraňových systémů	Nákup, prodej, zásobování vojenského materiálu a zbraňových systémů	Zajištění bezpečnosti klíčových instalací a personálu
Protipovstalecké operace	Strategické plánování	Monitorovací služby
Tzv. „force multipliers“ activity	Výzkum a analýza hrozeb	Zajištění bezpečnosti, doručení humanitární pomoci
Vojenské zpravodajství a analýza informací	Logistická podpora a údržba zařízení	Poradenství v krizových situacích (například únosy)
Dělostřelecká podpora	Odminování	Počítačové pirátství a ochrana před ním
Vojenské ženižní práce	Administrace výběru daní	Zajištění bezpečnosti komunikačních kanálů
Letecká přeprava	Výcvik bezpečnostního personálu	Rušení signálu
Vojenský výcvik a plánování	Analýza krizových scénářů	Bezpečnostní audity

Pramen: vlastní výzkum; The Foreign and Commonwealth Office: *Private Military Companies: Options for Regulation*. London: The Stationery Office, 2002.

Funkce mírových operací OSN od konce studené války

<i>Vojenské</i>	<i>Politické</i>	<i>Humanitární</i>
Monitoring dohod o příměří	Udržování pořádku a dodržování zákonů	Ochrana humanitárních konvojů
Monitoring nárazníkových zón	Pomoc při obnově funkční vlády	Ochrana humanitárních pracovníků
Odzbrojení zneprátelených frakcí	Pomoc s udržením nezávislosti	Provize humanitární pomoci
Kontrola rozmístění místních sil	Vyjednávání s vládnoucími entitami	Zřízení, podpora a ochrana místních bezpečných zón
Prevence infiltrace	Administrace voleb	Pomoc při repatriaci uprchlíků
Prevence občanské války	Vykonávání dočasné místní správy	Monitoring uprchlíků
Dohled nad dodržováním bezpečnostních dohod	Zabezpečení bezpečnosti nutné pro revitalizaci místní ekonomiky a s ní spojenou pomoc	Logistická podpora humanitárních projektů, včetně dopravy a zdravotního zabezpečení
Dozor nad regionálním rozdělením	Zvládání a rozhodování místních sporů	Dohled nad dodržováním dohod o ochraně lidských práv
Odminování	Tzv. opatření „confidence-building“	
Výcvik a reorganizace vojenských jednotek	Výcvik místní policie	

Pramen: vlastní výzkum; The Foreign and Commonwealth Office: Private Military Companies: Options for Regulation. London: The Stationery Office, 2002.

Srovnání uvedených tabulek signalizuje sice nedokonalé a neúplné, nicméně zřetelné překrytí mezi soubory funkcí vykonávaných OSN a SVS v posledních několika letech. Zatímco tradiční principy mírových operací OSN neumožňují, aby tzv. modré přílby prováděly bojovou činnost nebo akce boje podporující, po skončení studené války měly mírové mise OSN často mandát vykonávat následující funkce: výcvik a/nebo reforma národních armád, dále pak zajištění bezpečnosti nejdůležitější infrastruktury, stejně jako ochranu konvojů humanitární pomoci a zajištění bezpečnosti humanitárních pracovníků, pomoc s odminováváním a předcházení infiltracím všeho druhu. Všechny tyto funkce se zdají přinejmenším podobné některým aktivitám, které v minulém desetiletí vykonávaly SVS. K těmto činnostem patří i budování a výcvik národních armád, zajištění bezpečnosti pro nejvýznamnější objekty a personál a prevence infiltrace. Lze tedy usuzovat, že alespoň některé SVS jsou v současných postkonfliktních oblastech schopné vykonávat různé peacekeepingové funkce.

PŘÍKLADY PEACEKEEPINGOVÝCH FUNKCÍ V PODÁNÍ SOUKROMÝCH VOJENSKÝCH SPOLEČNOSTÍ

Tvrzení, že existuje jisté překrytí služeb SVS a funkcí mírových operací OSN, je podpořeno i četnými příklady ze současných (post)konfliktních oblastí. Zatímco působení jihoafrické SVS *Executive Outcomes* (EO) v občanské válce v Sierra Leone je zřejmě nejznámějším příkladem vynucování míru (*peace-enforcement*), (*Francis, 1999, s. 319–338*;

Singer, 2003 a, s. 114), v postbipolární éře došlo též k nevídanému nárůstu využití SVS v oblasti peacekeepingu. SVS byly doposud najaty mnohými západními vládami, různými nevládními (NGOs) a mezivládními organizacemi (IGOs), včetně OSN, k výkonu úkolů, k jejichž provedení mezinárodním mírovým misím chyběl mandát a/nebo schopnosti.

Military Professional Resources Incorporated například v roce 1994 získala americkou vládní zakázku na vyslání 45 pohraničnicků pro monitoring hranic v Srbsku, jejichž úkolem bylo zajistit, aby nedocházelo k pašování zbraní bosenskými Srbům v Bosně a Hercegovině (Brayton, 2002, s. 310). Americká vláda rovněž outsourcovala svůj závazek poskytnout 150 zbrojních inspektorů a verifikačních expertů do mise OBSE v Kosovu v roce 1998 (zakázku získala americká SVS *Dyncorp*), (Bellamy – Willams, 2004, s. 191). Americké velitelství v Tuzle pak podle Iana Traynora „outsourcovalo soukromým společnostem vše, co šlo“ (Traynor, 2003). James Taulbee proto poznamenal, že „mezinárodní pozorovatelé poskytnutí USA mezinárodním operacím budou nyní pravděpodobněji dodáni soukromými společnostmi než regulérní armádou“ (Taulbee, 2002, s. 5).

Soukromé vojenské společnosti jsou rovněž hojně využívány v peacekeepingových výcvikových programech, organizovaných americkou armádou v Africe, konkrétně například v *Africa Crisis Response Initiative* (ACRI) a v *Africa Contingency Operations Training Assistance* (ACOTA).⁶ Konsorcium čtrnácti SVS – *International Peace Operations Association* (IPOA) – by tyto programy rádo rozšířilo ještě dále a uvádí příklad SVS, která realizuje závazek Spojených států poskytnout logistickou podporu africkým mírovým silám v Darfuru.⁷

I přes značnou averzi k najímání soukromých ozbrojených stráží využívají služeb SVS (G-4 a *ArmorGroup*) také mnohé nevládní organizace (NGOs), které se snaží zajistit bezpečnost svého personálu a zařízení (Singer, 2003 a, s. 82–83). Humanitární NGOs byly údajně donuceny uznat, že komplexní a interaktivní bezpečnostní prostředí vyžaduje „pochopení podivné dialektiky mezi použitím ozbrojených sil pro politické a/nebo kriminální účely a z toho vyplývající potřebu ochrany humanitárních NGOs, pokud chtějí vykonávat svou činnost“ (Vaux – Seiple – Nakano – Brabant, 2002). Jinými slovy řečeno, při plnění svých hlavních úkolů nemá řada nevládních organizací jinou volbu než využít služeb soukromých bezpečnostních společností. Podle Petera Singera se proto SVS staly jakýmisi „umožňovateli humanitární pomoci“ a mnohé SVS doufají, že se neziskový sektor stane jejich dalším „zlatým trhem nových kontraktů“ (Singer, 2003 a, s. 82).

Přes opakované varování bývalého zvláštní zpravodaje OSN pro problematiku žoldnéřství Enrique Bernalesa Ballesterosa, že SVS jsou „firemní žoldnéři“, jejichž aktivity jsou kriminální a „musejí být tvrdě potrestány“ (Geldenhuis, 2002, s. 18), OSN také v minulosti využívala služeb SVS. Několik SVS figuruje v *Common Supply Database* OSN a odborné služby SVS jsou hojně užívány pro podporu aktivit mírových misí OSN, týkajících se například odminovávání a čištění vody (Godoy, 2003). Podle Singera bylo v posledních letech odminovávání externě zajišťováno (outsourcováno) téměř v každé misi OSN, což samo o sobě představuje celkový objem zakázek dosahující 400 milionů dolarů ročně (Singer, 2003 a, s. 82).

Organizace spojených národů však opakovaně externě zadávala i mnohé další služby, včetně dopravy, logistiky, či zajištění bezpečnosti a výcviku personálu. *International Charter Incorporated* (ICI) byla například v různých časových obdobích najata OSN, USA a Hospodářským společenstvím západoafrických států (ECOWAS) pro podporu regionálních mírových operací, konkrétně za účelem přepravy personálu, vojenských jednotek a strategických zásob do Libérie, Sierra Leone a Nigérie a uvnitř těchto zemí (*International Peace Operations Association*, 2004). V Demokratické republice Kongo (DRK) pak jedna nejmenovaná SVS „pomáhala s ochranou kanceláří OSN v Kinshase během nepokojů v roce 1997“ (Brayton, 2002, s. 312).

V několika případech OSN rovněž využila možnosti nákupu těch služeb, jichž se jí tradičně nedostává kvůli jejich politické citlivosti. Konkrétně OSN ze soukromých zdrojů získala zpravodajské informace, družicové komunikační spojení a snímkování. Ve Východním Timoru například *Defence Systems Limited* poskytla logistický i zpravodajský servis pro národní jednotky participující v OSN sankcionované *International Force in East Timor* (INTERFET), zatímco *DynCorp* dodala vrtulníkovou dopravu a satelitní síťové komunikace (*Bellamy – Williams, 2004, s. 191; Singer, 2003 a, s. 13 a 183*). V Angole OSN najala soukromou společnost na monitoring nelegálních obchodů „zbraně za drahokamy“, které hlavní opoziční frakce UNITA využívala k pokrytí svých nákladů na účast v tamní občanské válce (*Singer, 2003 a, s. 182*). Za zmínku stojí i objednávka satelitního snímkování iráckých zbrojních skladů v devadesátých letech minulého století (*Lynch, 2001*).

Při několika dalších příležitostech OSN o využití SVS vážně uvažovala, dokonce byla probírána i možnost kompletního outsourcingu některé z mírových misí. Poté, kdy v roce 1994 Rada bezpečnosti OSN vyjádřila své znepokojení z toho, že kontrola uprchlických táborů ve východním Zairu (nyní DRK) Hutuy ohrožuje mír a bezpečnost, tehdejší zástupce generálního tajemníka OSN pro mírové operace Kofi Annan pověřil soukromou britskou společností ADL vypracováním studie, která by v těchto táborech navrhla outsourcing kontroly bezpečnosti. Jako o nejpravděpodobnějších dodavatelích se uvažovalo o společnosti EO a *Sandline International*. OSN však nakonec najala kontingent zairské policie (kvalita jeho služeb se záhy ukázala zcela neuspokojivou), (*Shawcross, 2000, s. 144*). V roce 1996 se proto při opětovném hledání odpovědi na to, jak zastavit pokračující násilí ve východní DRK, znovu dlouze diskutovalo o možnosti najmutí SVS (*Bellamy – Williams, 2004, s. 192*). *International Sandline* a EO připravily nabídky na vytvoření bezpečného humanitárního koridoru. Obě byly ovšem odmítnuty ve chvíli, kdy došlo na otázku, kdo by měl za jejich služby zaplatit (*Singer, 2003 a, s. 185*).

Samotné soukromé vojenské společnosti uvádějí, že jejich služeb mohlo být využito v některých konfliktech, v nichž v posledním desetiletí došlo k jednem z nejhorších selhání mírových operací OSN. V roce 1994 například EO zpracovala interní studii, v níž analyzovala svou schopnost zasáhnout ve Rwandě v době probíhající genocidy. V této studii se uvádí, že by EO byla schopna vyslat první ozbrojené vojenské jednotky do 14 dnů a během šesti týdnů plně rozmístit 1500 svých pracovníků s vlastní leteckou a palebnou podporou. EO také odhadla, že by šestiměsíční operace s cílem vytvořit „bezpečnostní ostrovy“ a bezpečná útočiště pro uprchlíky ve Rwandě stála 600 000 dolarů denně (maximálně pak 150 milionů dolarů celkem), což ve srovnání s mírovou operací OSN UNAMIR II, která byla zahájena až po genocidě a stála více než pětkrát tolik, vyznívá poměrně příznivě (*Singer, 2003 a, s. 185–186*).

V lednu 2003 byla zveřejněna pracovní koncepce IPOA s nabídkou členů tohoto konsorcia poskytnout služby mírové misi OSN v DRK (MONUC), (*International Peace Operations Association, 2003*). Konsorcium nabídlo, že SVS v něm sdružené během jednoho až tří měsíců poskytnou služby a specializace, jež jsou pro OSN od přispívajících států běžně nedostupné, a to včetně vysoce technicky vyspělého leteckého monitoringu, sil rychlé policejní reakce a záchranné humanitární jednotky. Bez těchto služeb podle IPOA „nelze očekávat, že MONUC bude úspěšně plnit svou misi v oblasti peacekeepingu, stabilizace a humanitární ochrany“ (*International Peace Operations Association, 2003*). IPOA odhadla, že by výdaje nepřesáhly 20 % celkových ročních nákladů stávající mise OSN, a navrhla, že by USA mohly tyto náklady pokrýt ze svého sedmadvacetiprocentního příspěvku na MONUC. Důležité je se zmínit i o tom, že konsorcium ve svém návrhu uvedlo, že „jeho členové plně očekávají, že budou hodnoceni na základě vyšších standardů než typické operace OSN, a jsou odhodláni získat si důvěru všech zúčastněných stran svým profesionalismem a schopností reagovat na podněty“ (*International Peace Operations Association, 2003*).

JSOU SOUKROMÉ VOJENSKÉ SPOLEČNOSTI SCHOPNÉ DOBRÉHO PEACEKEEPINGU?

Vzhledem k překrývání služeb SVS a funkcí mírových misí OSN a vzhledem k tomu, že SVS byly příležitostně najaty významnými státy i OSN samotnou, je možné vyvodit závěr, že SVS jsou schopné vykonávat přinejmenším některé z peacekeepingových funkcí. Pouhá existence schopnosti k něčemu však automaticky negarantuje dosažení žádaných výsledků. Je nezbytné určit, zda jsou SVS také schopné vykonávat tyto funkce způsobem, který se shoduje s primárními cíli Organizace spojených národů.

V této otázce však experti z oboru mezinárodní bezpečnosti zatím nedospěli ke konsenzu, poněvadž bohužel „*neexistuje žádné všeobecně přijímané kritérium pro hodnocení jednotlivých [peacekeepingových – poznámka autora] operací*“ (Bellamy – Williams – Griffin, 2004, s. 272). Částečně je tento nedostatek důsledkem sporů o cílech mírových misí: „*Skutečnou otázkou toho, co je často charakterizováno jako peacekeeping versus peace-enforcement, je, jaké cíle by intervence měla splnit a jaká se s tím pojí očekávání. Mají intervenující síly pouze udržovat příměří, nebo by měly být aktivními aktéry při obnově občanské společnosti a s tím zároveň i efektivní státní moci?*“ (Taulbee, 2002, s. 13.) Nedostatek shody v odpovědi na tuto základní otázku komplikuje již tak obtížnou snahu o zhodnocení dosavadního působení SVS. Namísto aplikace arbitrárně zvoleného souboru kritérií pro výzkum toho, zda SVS jsou či nejsou schopny dobrého peacekeepingu, proto v této části studie analyzují ty nejdůležitější argumenty pro a proti použití SVS v mírových operacích.

Patrně nejsilnější argumenty pro i proti použití SVS jsou kupodivu ekonomické. Všichni oponenti poukazují na to, že SVS jsou v prvé řadě motivovány ziskem spíše než opravdovým zájmem o bezpečnost a stabilitu válkou zmítaných států, v nichž zasahují. To však může způsobit celou řadu praktických i morálních dilemat. Singer například poukazuje na to, že integrace lépe placených soukromých jednotek do většího kontingentu mírových sil by pravděpodobně byla odmítnuta regulárními jednotkami, „*což by mohlo vést k suboptimálním výsledkům*“.⁸ V souvislosti s mravními dilematy mnozí kritici uvádějí, že SVS z konfliktů profitují. Steven Brayton například tvrdí, že operace SVS jsou úspěšné pouze tehdy, jsou-li jejich cíle omezené a jejich dosažení levné. Pokud by totiž SVS operovaly podle základních principů mírových operací OSN, jejich účinnost a rentabilita by významně poklesly. Hrozí proto potenciální nebezpečí, že výsledné finanční ztráty „*navzdory všem strategickým a politickým důsledkům přimějí společnost k omezení rozsahu poskytovaných služeb nebo k odchodu*“ (Brayton, 2002, s. 325). Podle Davida Shearera pak SVS může v nejhorším případě usilovat o prodloužení svého kontraktu prodloužováním konfliktu (Shearer, 1998, s. 70). Proto Brayton dospěl k závěru, že dosavadní zkušenosti naznačují, že SVS „*nejsou schopné vykonávat mezinárodní peacekeepingové funkce takovým způsobem, který by byl v souladu se skutečnými cíli těchto operací. Peacekeeping prostě v žádném smyslu není ziskový a komerční subjekty nemohou přežít, pokud poskytují nevýnosné služby*.“ (Brayton, 2002, s. 328.)

Obhájci peacekeepingu naopak argumentují, že operace SVS mohou být zároveň méně nákladné a účinnější než mírové mise OSN a/nebo regionálních bezpečnostních organizací: „*Soukromé síly lze dát dohromady a rozmístit rychleji než mnohonárodní (a možná i národní) síly, většinou budou politicky přijatelnější, zvláště ve vztahu ke ztrátám, než nasazení národních armád. Kromě toho mají jasné organizační schéma, kompatibilnější vojenskou výzbroj, výstroj a výcvik a větší zkušenost společného působení než mnohonárodní síly sestavené ad hoc. Mohou být finančně méně nákladné než jiné zahraniční jednotky. Navíc si mohou vybírat z široké databáze osvědčených bojových veteránů.*“ (Howe, 1998, s. 308.) Další experti poukazují na to, že je nefér kritizovat SVS za jejich selhání při zabezpečování trvalého míru v rozpadajících se státech, protože SVS „*nikdy netvrdily, že to je něco, co by zkoušely zajistit*“ (Cleaver, 2000, s. 141). Navíc lze tvrdit, že mnohé mírové operace OSN a regionálních bezpečnostních organizací, které byly v devadesátých le-

tech minulého století přímo zaměřené na zajištění dlouhodobého míru, rovněž selhaly. Proto je podle Taulbeeho důležité nezapomínat, že SVS nejsou nezávislými realizátory převratných sociálních změn: „SVS mohou zabezpečit řádné chování ve svých vlastních operacích, ale kvalita a rozsah zabezpečovaného pořádku mohou být jen o málo lepší, než je vyžadováno ze strany jejich zaměstnavatelů... Jestliže daná vláda není schopna zužitkovat uklidnění situace ke konsolidaci své legitimacy a mocenské základny, pak jí to, že si k tomu najme pomoc zvnějšku, žádné dlouhodobé výsledky nepřinese.“ (Taulbee, 2000, s. 447.) Jinými slovy řečeno, zatímco SVS jsou schopny zabezpečit negativní mír v krátkém časovém horizontu, dosažení a udržení pozitivního míru je zcela v rukou vlád konfliktů těžce zkoušených států.

Pravděpodobně největší obava z využití SVS má co do činění s jejich (nez)odpovědností. Ti, kdo použití SVS odmítají, argumentují, že jakmile jsou jednou žoldněřské skupiny v konfliktní oblasti, stávají se těžko ovladatelnými a velmi nezodpovědnými. Z výše uvedeného je zřejmé, že v současné době neexistuje žádné mezinárodněprávní schéma, regulující operace SVS. Jejich činnost se proto řídí buď zákony státu, v němž jsou založeny, anebo zákony státu, v němž operují. Nevýhodou první alternativy je, že každá SVS může snadno přesídlit do států s volnějším právními předpisy. Nevýhodou druhé varianty je pak to, že operace SVS většinou probíhají ve státech, kde s výjimkou práva silnějšího žádné právní normy neplatí (Traynor, 2003). Existuje tedy poměrně značné riziko, že zaměstnanci SVS mohou beztrestně provozovat jakékoli operace, a to včetně těch, které porušují i ta nejzákladnější lidská práva.

Kritici SVS již zdokumentovali poměrně velké množství případů hrubého porušování lidských práv ze strany SVS v jejich nepeacekeepingových operacích (Aning, 2001; Francis, 1999; Musah, 2002). Zřejmě nejlépe zdokumentovaný případ porušování lidských práv v oblasti peacekeepingu se týkal jedné americké SVS, která získala kontrakt na výcvik bosenské policie. Její zaměstnanci se zapletli do „ponurého skandálu sexuálního otroctví“ a byli obviněni „z únosů, koupě a prodeje děvčat již od 12 let věku“ (Traynor, 2003). Ačkoli se místní vedoucí dokonce sám nahrál na video při znásilňování dvou dívek, žádné ze zaměstnanců zapletených do sexuálního zločinu a do prostituční aféry nebyl nikdy obžalován. Místo toho byli z Bosny odklizeni, aby se ocitli mimo dosah místních úřadů. Nejznepokojivější ovšem na celém případě je to, že společnost nejprve vyhrožovala, degradovala a později propustila zaměstnance, který na páčání této trestné činnosti poukázal jako první (Singer, 2003 a, s. 222; O'Meara, 2002).

Zároveň je však podle Taulbeeho třeba uvést, že ve srovnání s ostatními ozbrojenými skupinami v konfliktních oblastech, včetně mnoha národních ozbrojených sil, rebelských skupin, ale i afrických mírových jednotek, je historie dodržování lidských práv SVS poměrně pozitivní (Taulbee, 2002, s. 8). Další zastánci zapojení SVS poukazují na to, že většina konfliktů v rozvojových zemích se stále více kriminalizuje. Zisk se stává centrálním stimulem pro pokračování bojů, takže „role soukromých firem ve válčení je jen těžko napaadatelná, zvláště když jejich profesionalita stojí v ostrém kontrastu k místním nepravidelným armádám, které jsou rovněž motivovány pouze ziskem“ (Singer, 2003 a, s. 66).

V neposlední řadě je třeba se zmínit i o existenci úzkých vazeb mezi mnohými SVS a vysoko postavenými úředníky ve vládních kruzích západních států (správní rada MPRI je například téměř výlučně složena z vysloužilých vysokých důstojníků americké armády),⁹ kvůli nimž se mnozí v rozvojových zemích obávají toho, že SVS jsou agenty neokolonizace. Například podle Emmanuela Aninga je finálním výsledkem praxe západních vlád vyžívát SVS pro své zahraničněpolitické cíle „bezbožné spojenectví mezi žoldáky, demokratickou politikou, korporáčními financemi a neúmyslným schvalováním násilí Spojeným královstvím, Spojenými státy, Spojenými národy, Commonwealthem, OAU [Organization of African Unity – poznámka autora] a jejich spojenci v západní Africe“ (Aning, 2001, s. 167). Podobné argumenty poukazují na důležité otázky ohledně legitimacy mírových operací vedených západními SVS z pohledu lokálních aktérů konfliktu a na skuteč-

né možnosti těchto operací přispět k budování pozitivního míru. U SVS, nabízejících bezpečnostní služby NGOs, mezinárodním vládním organizacím (IGOs) a dalším aktérům v post-bipolárních konfliktních zónách, navíc hrozí potenciální konflikt zájmů, neboť na jednu stranu sice slibují „zajištění bezpečnosti pro své klienty, zároveň však zdůrazňují absenci bezpečí ostatních za účelem rozvoje svého byznysu“ (Vaux – Seiple – Nakano – Van Brabant, 2002, s. 11).

Někteří zastánci SVS jsou ochotni připustit, že obraz budoucnosti, kde se SVS stanou novými prosazovateli nekolonialismu má jistou omezenou vypovídací hodnotu v těch oblastech, kde místní vlády již dávno neovládají aparát bezpečnostních složek. Zároveň však poukazují na to, že „v současném mezinárodním obchodním prostředí dokonce i slabé vlády mají jistou moc. Kritizovat společnosti za uzavírání kontraktů, které obohatí několik málo mocných, aniž by přinesly výhody pro všechny, je přemístováním odpovědnosti.“ (Taulbee, 2000, s. 446.) Navíc podle mnohých zastánců SVS „širší mezinárodní společenství de facto opustilo veškeré vize o intervencích v afrických konfliktech, bez ohledu na míru humanitárního utrpení“, a proto všude tam, kde místní vláda není schopna zajistit ani základní bezpečnost svým občanům, lze zásah SVS považovat za „akt skutečně etické zahraniční politiky“ (Shearer, 2001). Stručně řečeno, skutečná volba je často limitována na peacekeeping prostřednictvím SVS, popřípadě peacekeeping zcela chybí. „Velká část kritiky soukromých bezpečnostních společností je oprávněná, ale je příliš založena na předpokladu existence skutečných alternativ, které by byly k dispozici zoufalým africkým vládám. Tyto alternativy však prostě neexistují. V ideálním světě by nebylo třeba využívat služeb soukromých bezpečnostních společností. Současná subsaharská Afrika má bohužel do ideálního světa daleko.“ (Cleaver, 2000, s. 147.) SVS jsou proto svými zastánci líčeny jako multiplikátory bezpečnosti, jejichž rozumné využívání by mohlo poskytnout tolik potřebné posílení aktuálně dostupných možností managementu konfliktů na národní i mezinárodní úrovni.

* * *

Výše uvedená analýza dosavadního působení SVS v oblasti peacekeepingu signalizuje, že v současné době nelze jednoznačně odpovědět na otázku, zda jsou soukromé vojenské společnosti schopné vykonávat některé z mnoha funkcí mezinárodních mírových operací takovým způsobem, aby byly v souladu s primárními cíli OSN. Na jedné straně je zjevné, že v současné době existuje jisté překrytí funkcí mírových operací OSN a skutečně vykonávaných služeb SVS. Lze také doložit množství konkrétních případů, kdy SVS byly najaty nejen nadnárodními společnostmi a vládami z tzv. nefunkčních států („*failed states*“), ale také západními vládami, významnými NGOs a IGOs, včetně OSN. Je proto zřejmé, že některé z existujících SVS jsou skutečně schopné vykonávat určité peacekeepingové funkce.

Na druhé straně však mnozí experti vyjadřují vážné pochybnosti o tom, zda jsou samotné schopnosti SVS dostatečnou zárukou pro dosažení míru a bezpečnosti v konfliktních oblastech. Zatímco proponenti tvrdí, že by mírové operace využívající služeb SVS mohly být cenově efektivnější, lépe proveditelnější a profesionálnější než jejich protějšky organizované OSN či regionálními bezpečnostními organizacemi, kritici poukazují na pochybnosti o rentabilitě, odpovědnosti a legitimitě peacekeepingových operací SVS. Celkově nelze tedy dopět k jednoznačnému závěru.

Zatímco určité nálezy této analýzy potvrzují, že při absenci efektivního regulačního režimu může outsourcing vést k četným právním a morálním dilematům, některá zjištění naopak naznačují, že dokonce i druhá nejlepší řešení mohou být lepší než zavírat oči před probíhající genocidou, jak tomu bylo ve Rwandě v roce 1994 nebo v Darfuru v roce 2004. Mírové operace SVS nepředstavují žádný všelék, nicméně dokud se budou vyskytovat komplexní naléhavé případy, kde volbou je buď operace SVS, nebo vůbec nic, nelze vyu-

žití SVS *a priori* odmítat z ideologických nebo morálních důvodů. Jestliže mezinárodní společenství není ochotné a/nebo schopné zasáhnout v nejhorších – válečnými konflikty způsobených – humanitárních krizích posledních několika let (Rwanda a Darfur), využití služeb SVS by mělo být přinejmenším vážně zvažováno.

Zároveň by však vrcholní političtí činitelé členských států OSN měli mít na paměti Singerovo varování, že možné problémy s využitím služeb SVS je nutné ošetřit ještě před vlastním outsourcingem peacekeepingu (Singer, 2003 b). V krátkodobé perspektivě je proto stěžejním úkolem vytvoření souboru jasných mechanismů pro monitoring a kontrolu odpovědnosti a průhlednosti operací SVS. Tyto mechanismy by měly zahrnovat: záruky firemní nezávislosti (využití služeb společností zřetelně nepropojených s jinými obchodními konsorcií, která by mohla kompromitovat jejich motivy); zajištění konkurence na trhu za účelem zabezpečení kvality a možnosti případné náhrady; jasné jakostní normy pro všechny služby a produkty SVS; vnější kontrolu personálu; možnost připojení nezávislých pozorovatelských týmů; požadavek, aby personál SVS akceptoval jurisdikci mezinárodních soudních tribunálů pro prošetření případných obvinění z porušování mezinárodního humanitárního práva. Poněvadž v současné době žádný z těchto mechanismů není k dispozici, služeb soukromých vojenských společností by mělo být využíváno s extrémní opatrností.

Ve střednědobé a dlouhodobé perspektivě by se pak vlády členských států OSN měly primárně soustředit na realizaci takových opatření, která by v konečném důsledku eliminovala nutnost volby mezi peacekeepingem SVS a žádným peacekeepingem. Není totiž vůbec jisté, že privatizace představuje skutečnou alternativu k zacelení aktuální propasti mezi schopnostmi a očekáváními mírových misí OSN. Ačkoli není pochyb o tom, že SVS nabízejí mnoho z toho, co mírové operace OSN potřebují (a často bohužel postrádají), nezodpovězenou otázkou zůstává, jak daleko by privatizace peacekeepingu měla zajít. Pokud bude příliš zbrklá a/nebo zajde příliš daleko, hrozí vážné nebezpečí, že se služby SVS stanou spíše náhradou za schopnosti OSN než jejich posílením. I částečná privatizace peacekeepingu totiž „implikuje rezignaci [členských – poznámka autora] států [OSN – poznámka autora] na udržování mezinárodního míru a bezpečnosti“ (Bellamy – Williams, 2004, s. 193). Rozsáhlá privatizace s sebou navíc nese riziko institucionalizace dělení mírových operací na „bohaté“ a „chudé“, což by v praxi vedlo k tomu, že by peacekeeping již nebyl jakousi službou pro veřejné blaho, již by zdarma a na základě potřeby poskytovala OSN, nýbrž luxusem pro ty, kteří si mohou dovolit dobře zaplatit. Privatizace peacekeepingu by tak paradoxně místo zacelení stávající propasti mezi schopnostmi a očekáváními vážícími se k mírovým operacím OSN přispěla k jejímu dalšímu rozšíření.

¹ V odborné literatuře neexistuje konsensus ohledně definice termínu peacekeeping. Velká diskuze je rovněž vedena o tom, jaké funkce by mírové operace měly vykonávat a které již naopak nikoli. V praxi mnohé mírové mise po skončení studené války vykonávaly poměrně široké množství různých funkcí (viz tabulka Funkce mírových operací OSN od konce studené války na s. 149), a to i v těch oblastech, kde příměří nebylo uzavřeno, popřípadě nebylo dodržováno jednou či více stranami konfliktu. Tato studie se týká zejména tohoto nového typu mírových operací.

² Generál François Brigueumont, bývalý vrchní velitel UNPROFOR, citováno dle Doyle, 2001, s. 537.

³ Ze 16 současných mírových misí OSN má pouze jedna méně než 200 lidí (United Nations Military Observer Group in India and Pakistan). Průměrná autorizovaná síla mírových misí OSN po skončení studené války se pohybuje v řádech tisíců, nikoli stovek (více informací na: www.un.org/Depts/dpko/dpko/bnote.htm).

⁴ Více informací na: www.gpsp.co.uk

⁵ Diskuze o tom, zda celkový roční obrat SVS činí 50, 100 či 200 miliard dolarů, je z výše uvedených důvodů pouze na úrovni kvalifikovaných odhadů. Proto se domnívám, že podrobný rozbor metodologií používaných k výpočtu ročního obratu SVS není pro potřeby této studie nezbytně nutný.

⁶ Více informací na: www.globalsecurity.org/military/agency/dod/acri.htm

⁷ Americká vláda zadala kontrakty za více než 20 milionů dolarů dvěma společnostem – PAE Group a DynCorp. Tyto SVS mají zajistit podporu rozmístění asi 3500 vojenských jednotek od African Union do Darfuru (více informací na: www.ipoaonline.org/news_detailhtml.asp?catID=3&docID=97).

⁸ Země, poskytující uniformovaný personál pro mírové operace, jsou OSN kompenzovány paušálem 1000 dolarů na vojáka a jeden měsíc služby. Členské státy OSN si pak samostatně určují, kolik z této částky bude vyplaceno jejich vojenským jednotkám. Není žádným tajemstvím, že vlády některých rozvojových zemí platí svým vojákům v mírových misích OSN mnohem méně než 1000 dolarů za měsíc. Naproti tomu měsíční minimální mzda soukromého profesionálního vojáka činí 4000 amerických dolarů (více informací na: www.un.org/Depts/dpko/dpko/faq/q7.htm; Singer, 2003 a, s. 43 a 187).

⁹ Včetně penzionovaného generála, který velel americkým operacím v Bosně; další penzionovaný generál byl zvláštním poradcem Pentagonu pro Bosensko-chorvatskou federaci (Silverstein, 2001). Podle Singera odpovědní činitelé MPRI „udržují těsné kontakty se svými bývalými kolegy ve veřejných službách, přičemž v mnoha případech jde o jejich bývalé podřízené. Tyto vztahy pak společnosti zajišťují trvalý přísun obchodních tipů a informací.“ (Singer, 2003 a, s. 120–121.)

Literatura

- Aning, Emmanuel Kwesi (2001): Whither Africa's Security in the New Millennium: State- or Mercenary-Induced Stability? *Global Society*, Vol. 15 (2001), No. 2, s. 149–171.
- Bellamy, Alex J. – Williams, Paul (2004): Conclusion: What Future for Peace Operations? *Brahimi and Beyond. International Peacekeeping*, Vol. 11 (2004), No. 1, s. 183–212.
- Bellamy, Alex J. – Williams, Paul – Griffin, Stuart (2004): *Understanding Peacekeeping*. Cambridge, UK: Polity Press, 2004, 325 stran.
- Brayton, Steven (2002): Outsourcing War: Mercenaries and the Privatisation of Peacekeeping. *Journal of International Studies*, Vol. 55 (Spring 2002), No. 2, s. 303–329.
- Cleaver, Gerry (2000): Subcontracting Military Power: The Privatisation of Security in Contemporary Sub-Saharan Africa. *Crime, Law and Social Change*, Vol. 33 (2000), No. 1–2, s. 131–149.
- Detter, Ingrid (2000): *The Law of War*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000, 516 stran.
- Doyle, Michael W. (2001): War Making and Peace Making: The United Nations' Post-Cold War Record. In: Crocker, Chester A. – Hampson, Fen Osler – Aall, Pamela (eds.): *Turbulent Peace: The Challenges of Managing International Conflict*. Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press, 2001, s. 529–560.
- Eriksson, Mikael – Wallensteen, Peter (2004): Armed Conflict, 1989–2003. *Journal of Peace Research*, Vol. 41 (2004), No. 5, s. 625–636.
- Fidler, Stephen (2003): Proposal for Private Soldiers in Peacekeeping Gathers Steam. *Financial Times*, 6. 11. 2003, s. 12.
- Francis, David J. (1999): Mercenary Intervention in Sierra Leone: Providing National Security or International Exploitation? *Third World Quarterly*, Vol. 20 (1999), No. 2, s. 319–338.
- Gantz, Peter H. (2003): The Private Sector's Role in Peacekeeping and Peace Enforcement, <http://www.globalpolicy.org/security/peacekpg/training/1118peacekeeping.htm> (19. 4. 2004).
- Geldenhuys, Deon (2002): Non-State Deviants in World Affairs. *Strategic Review for Southern Africa*, Vol. 24 (2002), No. 2, s. 1–29.
- Godoy, Julio (2003): Dogs of War Take to Suits, <http://www.globalpolicy.org/security/peacekpg/training/1118suits.htm> (19. 4. 2004).
- Howe, Herbert (1998): Private Security Forces and African Stability: The Case of Executive Outcomes. *Journal of Modern African Studies*, Vol. 36 (1998), No. 2, s. 308–327.
- International Peace Operations Association (2004): Important Role Seen for Private Firms in African Peacekeeping, http://www.ipoaonline.org/news_detailhtml.asp?catID=3&docID=98 (30. 11. 2004).
- International Peace Operations Association (2003): Supporting the MONUC Mandate with Private Services in the Democratic Republic of Congo. IPOA Operational Concept Paper, <http://www.ipoaonline.org/uploads/030201IPOA-DRC.pdf> (6. 12. 2004).
- Kurz, Lester (ed., 1999): *Encyclopedia of Violence, Peace and Conflict*. London: Academic Press, 1999.
- Kwakwa, Edward (1990): The Current Status of Mercenaries in the Law of Armed Conflict. *Hastings International and Comparative Law Review*, Vol. 14 (1990), s. 67–92.
- Lynch, Colum (2001): Private Firms Aid UN on Sanctions. *The Washington Post*, 21. 4. 2001.
- Military Professional Resources Incorporated (2004): Overview, http://www.mpri.com/channels/int_overview.html (19. 4. 2004).
- Musah, Abdel-Fatau (2002): Privatization of Security, Arms Proliferation and the Process of State Collapse in Africa. *Development and Change*, Vol. 33 (2002), No. 5, s. 911–933.
- O'Meara, Kelly Patricia (2002): DynCorp Disgrace. *Insight*, <http://www.insightmag.com/main.cfm/include/detail/storyid/163052.html> (10. 12. 2004).
- Charta Organizace spojených národů a Statut Mezinárodního soudního dvora (1973). Praha: Informační ústředí OSN v Praze, 1973.
- Ramsbotham, Oliver – Woodhouse, Tom (1999): *Encyclopedia of International Peacekeeping Operations*. Santa Barbara: ABC-CLIO, 1999.
- Sandline International (2004): Overview, <http://www.sandline.com/site/index.html> (19. 4. 2004).
- Shawcross, William (2000): *Deliver Us From Evil*. New York: Simon & Schuster, 2000, 464 stran.
- Shearer, David (1998): Outsourcing War. *Foreign Policy*, Autumn 1998, s. 68–81.

- Shearer, David (2001): Privatising Protection, 2001, <http://www.globalpolicy.org/security/peacekpg/reform/2001/private.htm> (19. 4. 2004).
- Silverstein, Ken (2001): Mercenary, Inc.? Washington Business Forward, 26. 4. 2001.
- Singer, Peter W. (2003 a): Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry. Ithaca – London: Cornell University Press, 2003, 330 stran.
- Singer, Peter W. (2003 b): Peacekeepers, Inc. Policy Review, No. 119 (2003), <http://www.policyreview.org/jun03/singer.html> (30. 8. 2004).
- Taulbee, James Larry (2000): Mercenaries, Private Armies and Security Companies in Contemporary Policy. International Politics, Vol. 37 (2000), s. 433–456.
- Taulbee, James Larry (2002): The Privatization of Security: Modern Conflict, Globalization and Weak States. Civil Wars, Vol. 5 (2002), No. 2, s. 1–24.
- The Foreign and Commonwealth Office (2002): Private Military Companies: Options for Regulation. London: The Stationery Office, 2002, 48 stran.
- Traynor, Ian (2003): The Privatization of War, <http://www.globalpolicy.org/security/peacekpg/training/1210privatization.htm> (19. 4. 2004).
- United Nations (2004): Statues of the International Convention Against the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries, 2004, <http://untreaty.un.org/ENGLISH/bible/englishinternetbible/partI/chapterXVIII/treaty6.asp>
- United Nations Department of Peacekeeping Operations (2004): Overview: How are peacekeepers compensated? New York: United Nations, 2004, <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/faq/q7.htm> (7. 9. 2004).
- United Nations Department of Public Information, Department of Peacekeeping Operations, and Budget and Accounts Office of Programme Planning (2004): Background Note: United Nations Peacekeeping Operations. New York: United Nations, 2004, <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/bnote.htm> (7. 9. 2004).
- Vaux, Tony – Seiple, Chris – Nakano, Greg – Brabant, Koenraad van (2002): Humanitarian Action and Private Security Companies. London: International Alert, 2002.

Poznámka

*Autor článku by tímto rád poděkoval profesoru G. Lopezovi, profesoru R. C. Johansenu a třem anonymním recenzentům za jejich poznámky a návrhy k předchozím verzím této studie. Tento článek je druhým publikačním výstupem z výzkumného projektu, zaměřeného na zkoumání působení SVS, který byl částečně financován z vnitřního grantu Filozofické fakulty Univerzity Palackého. Prvním publikačním výstupem z tohoto projektu byl článek *Private Military Companies: A Second Best Peacekeeping Option? International Peacekeeping*, Vol. 12, No. 4, s. 533–546.*